

International Journal of Languages' Education and Teaching
December / 2014

DEYİMLERİN KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM AÇISINDAN ANLAM VE KÜLTÜR EŞDEĞERLİLİĞİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

Hülya AŞKIN BALCI

Assoc. Prof. Dr.

habalci@kmu.edu.tr

Karamanoğlu MehmetBey University
Department of Turkish Language and Literature

ÖZET

Deyimler, dilin en önemli anlatım olanaklarından biri kabul edilmekte ve o dili konuşan toplumun kültürel değerlerini yansıtarak, nesiller arasında kültür aktarımını sağlamaktadır. Günlük hayatı içeren, az sözle çok kavram ve yargıyı ifade eden, akılda kolay kalan, öğretici olan ve kuşaktan kuşağa aktarılma özelliğine sahip olan bu kalıplaşmış ifadeler, her zaman araştırmacıların ilgisini çeken konular arasında yer almaktadır. Ayrıca deyimler sadece toplumların karakter ve kimliklerini değil, aynı zamanda ortak bilgi, dünya görüşü ve yaşam felsefelerini yansıtmaktadır. Böylece kültürel göstergeler veya imgeler toplumların birçok açıdan analiz edilebilmesine olanak tanımaktadır. Dil ve kültür arasındaki etkileşimi en güzel yansıtan deyimler, dillerin incelenmesinde kültürlerarası iletişim ve etkileşim boyutunda önemli konuların başında gelmektedir. Bu çalışmanın amacı da, kültürlerarası iletişim açısından (deyim sözlükleri taranarak) seçilmiş olan bazı deyimleri, aynı dil ailesine mensup olan İngilizce, Almanca ile ayrı dil ailesine mensup olan Türk dili açısından irdelemektir. Bir dilde kullanılan bir sözcük için diğer dilde nasıl aynı veya ayrı sözcüklerin kullanıldığı, eşdeğerlilik ilkeleri ışığında sınıflandırılarak açıklanmaya çalışılacaktır. Bu konuyla ilgili daha önce yapılmış olan çalışmalar araştırmaya temel dayanak oluşturmaktadır. Çalışmada her dilin deyimlerinin, kendi kurallarına göre uyarlandığı gerçeği göz önüne alındığında, dilsel kültür ve göstergeler ışığında bu diller arasındaki önemli benzerliklerin ve farklılıkların sadece sözcük bazında değil öyküleri açısından da ilgi çekici olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültürlerarası İletişim, İngilizce Deyimler, Almanca Deyimler, Türkçe Deyimler, Deyim Karşılaştırmaları.

COMPARISON OF IDIOMS ACCORDING TO THE EQUIVALENCE OF MEANING AND CULTURE IN TERMS OF INTERCULTURAL COMMUNICATION

ABSTRACT

Idioms are considered as one of the most important means of expression of language and provide cultural transmission between generations by reflecting the cultural values of society that speaks that language. These stereotyped expressions which are containing daily life, expressing much notion and jurisdiction with less word, catchy, educatory and capable of transferring from generation to generation, a real ways among the issues that attracted the attention of researchers. Idioms do not provide perspective only on character and identity of the community, but also provide an insight into human behavior and the character that formed a philosophy of life by reflecting common knowledge and worldviews. Thus, cultural indicators or images make it possible to analyze the society in many aspects. Idioms that reflect the interaction between language and culture very well, are one of important issues in the study of language in dimension of intercultural communication and interaction. The purpose of this study is to try to show by doing some classifications, how the same or separate words are used in other languages for a word that is used in a language according to the equivalence principle, by examining some selected idioms in terms of intercultural communication (by scanning idiom dictionaries) and English, German languages belonging to the same language family and Turkish language belonging to different language family. The studies conducted on this topic before, constitutes the fundamental basis of the research. Idioms of every language, considering the fact that they are adapted according to their own rules, are concluded to be of interest for not only in terms of words but also for stories of important similarities and differences between these languages in the light of linguistic culture and indicators.

Key Words: Intercultural Communication, English Idioms, German Idioms, Turkish Idioms, Idiom Comparisons.

1.0 GİRİŞ

İnsana özgü eylemlerin bir sonucu olan dil, insanlar arasındaki karşılıklı ilişkiyi oluşturan yegâne ve aynı zamanda benzersiz bir araçtır. Konuşulan ortamın bu araçla yansıtılması, bu bilgilerle dünyanın kavranması, pratik ve teorik bilgilerin pekiştirilmesi, dilin varlığının iletişimde ne kadar önemli olduğunun açıkça göstergesidir. Her millet diliyle dünyaya bakış açısını, hayat görüşünü, tarihî olaylarını ve kültürünü gösterir. Ziya Gökalp'ın da ifade ettiği gibi "dil kültürün temel unsurudur. Çünkü dil, duygu ve düşüncenin adeta kalıbıdır. Bir milletin bütün duygu ve düşünce hazinesi, dil kabına veya kalıbına dökülür ve bu dil kabı ile yerden yere, nesilden nesile aktarılır. Yazı ise, dilin sesini kaydeden bir vasıta olarak, dilin bir parçasıdır. Fakat kültür, söz ile de bir millet arasına yayılır" (Kaplan:1998,139). Bu bakış açısı ile düşünüldüğünde kültür, "soyut ve somut kültürel ürünlerin gelecek kuşaklara aktarılması, millet, devlet, aile gibi kurumların yaşamasını sağlayacak temel unsurdur" diyebiliriz.

Toplumun bir üyesi olan birey tarafından kazanılan alışkanlıklar, değerler, idealler, gelenek, görenek, sosyal kurallar, ahlak kuralları, sanat, inanç, inanış ve diğer kabiliyetleri oluşturan bilgileri kapsayan karmaşık bir bütünü oluşturan (Sharma-Malhotra:2007,79) kültürün maddi ve manevi diye ayrılabilir iki yönü vardır. İnsanın ürettiği tüm nesnelere, maddi kültürü oluştururken; gelenek, görenek, din, inançlar, tutumlar, beklentiler kısaca topluma biçim veren ürünler manevi kültürü oluşturmaktadır (Köknel:1981,18).

Kültürel göstergeler veya imgeler toplumların birçok açıdan analiz edilebilmesine olanak tanımaktadır. Dil ise kuşkusuz, kültüre atıfta bulunan önemli bir referans kaynağıdır ve dil bilimsel analizle toplumların kültürel görüngüleri üzerinde bir yargıya varmak mümkündür. Kültürlerarası etkileşimde coğrafik, teolojik veya ekonomik gibi nedenler, diller arasındaki verimlilik ve alıntılar dinamikleştirilebilmektedir (Yağbasan:2010,367). Bilindiği gibi her milletin kendine özgü tarihi ve kültürel değerleri vardır. İşte bu değerler bir milleti başkalarından farklı kılmaktadır. Kültürlerarası iletişimde başlıca rol oynayan deyimler de “bir dilin kültürel özelliklerini canlı tutan, duyguları, düşünceleri, hayal ve istekleri, hayat deneyimini en kısa yoldan dilin verdiği güçle, çoğu zaman mantığın dışına taşarak ortaya koymaya çalışan sözler” (Sinan:2001,2) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi deyimler bir kültürün zenginliğini gösteren gerçeklerdir. Anlatım özgünlüğüne sahip olan bu sözler bir halkın gözleme dayanan ince zekâsını, bilincini, gerçekçiliğini, ileri görüşlülüğünü, duyarlılığını, kültürünü yansıtır. Uzunca anlatılacak bir durumu ya da düşünceyi, kısa, kestirme bir yoldan belirtme niteliğine sahip oldukları için, dilimize ayrı bir canlılık ve renk katarlar (Köklügiller:2008,3). Bir dildeki deyimlerin çokluğu, o dilin ne kadar sanatlı, ince, ayrıntıya inebilen, zengin anlatım yollarına sahip olduğunun göstergesidir. Ulusal nitelik taşıyan ve dilin anlatım gücünü en iyi tespit eden bu sözvarlıkları toplumların kültür hayatlarının aynası durumundadır. Bir yandan bazen dünyaları bile anlatabilen bu küçücük dil birimleri, onları kullanan insanların tutum ve davranışlarını, fiziksel ve ruhsal niteliklerini, inanış ve düşünce biçimlerini, kısaca maddi ve manevi kültürlerini yansıtırken, diğer yandan bu ufak dil unsurları vasıtasıyla sayısız benzetmeler, değişik aktarmalar, çeşitli mecazlar ve etkili anlatım ustalıkları sunulabilmektedir. Bu da deyimlerin dil bilim yanında edebiyat ve halkbiliminde de önemli bir yere sahip olduğunu gösterir (Aygün:2003,72). Bu öğeler, dilin içyapısını, anlam özelliklerini, kullanımdan düşmüş kelimelerin etimolojik takibini kolaylaştırır. Deyimlere bakılarak dillerin kendine özgü yanları ortaya çıkarılabilir. Bu durum, milletlerin gerçekleri dile getirmedeki anlayış ve anlatış biçimini gösterir (Aksan:2008,91). Böylece dil, dil bilim nesnesi olarak bilimsel araştırmaların konusu olarak kültürlerin gizli kalmış özelliklerinin ortaya çıkmasında da aracı rolü üstlenmektedir (İsayeva:2011,533). Dil, kültür arasındaki bu sıkı ilişki ve dayanışma; dil, kültür, hatta tarih araştırmalarında gizli kalmış bilgilere ışık tutarak bu araştırmaların çok yetkin bir şekilde iletişim açısından açıklanmasına yardımcı olmaktadır.

Bu anlamda Yücel'in (2009,515) de ifade ettiği gibi iletişimi en basit şekilde şöyle tanımlamak mümkündür: İletişim, göndericinin uygun bir kanal aracılığıyla alıcıya mesajını ulaştırmasıdır. Ancak iletişimi pragmatik açıdan irdelediğimizde, karşımıza çok daha karmaşık bir yapı çıkmaktadır.

Yani, Keller'in (1994,104) de ifade ettiği gibi iletişim, bir başkasına, açık bir şekilde, bir bildirim yapmak amacıyla gerçekleştirilen her türlü davranıştır. Tanımda yer alan "davranış" kavramı bizzat "ifade" kavramıyla örtüşmektedir. Çünkü bir kişi herhangi bir ifadede bulunduğu anda, aynı zamanda bir davranış biçimini de sergilemiş olur (Hufeisen-Neuner:2000,107). Bu sebeptendir ki, dil ve davranış kavramlarını birbirlerinden ayrı düşünmek imkânsızdır. En basit tanımıyla iletişim, göndericinin uygun bir kanal ile alıcıya mesajını ulaştırmasıdır. Dolayısıyla kişilerin tüm tepkisiz tavırlarından karşısındakinin bütün sözlerini kabul ettiği gibi bir anlam çıkarmak da doğru bir yaklaşım değildir. Bu durum hem "interkültürel"¹ hem de "intrakültürel"² iletişimsel düzlemleri için geçerlidir. Konuya daha fazla açıklık getirmek için interkültürel boyutta yaşanması muhtemel bir iletişim örneği vermek yerinde olacaktır: "Das kann kein Schwein lesen" deyimini bir yabancı için başka anlamlar çağrıştırmak. Bu deyim duyan bir yabancı temel anlamıyla almanca yapıyı birebir çeviri yaparak "bunu hiçbir domuz okuyamaz" anlamı çıkararak bu deyim hakaret anlamı yükleyebilir. Ancak bu deyim "Açık ve düzgün harflerle yazılmamış, kolaylıkla okunamayan yazılar" için kullanılan bir deyimdir. Wagner'in (2013,61) açıklamasına göre adı geçen deyim "domuz" kelimesiyle hiçbir ilgisi yoktur. Orta çağda okuryazar oranının az olması sebebiyle okuma yazma bilmeyenler kendilerine gelen mektup ve önemli belgeleri o dönemde okuma yazma bilen birkaç kişiye götürür ve okuturlarmış. Bu anlamda okuma yazma bilen önemli ailelerden biri "SWIEN, (SWYN)" ailesiymiş. Bir şey okutmak isteyen bu aileye gider belgelerini okutturlarmış. Aslında deyim "das konnte noch nicht mal ein Swien lesen" şeklindedir. Alman yazı diline yapılan bazı tercüme yüzünden halk etimolojisi sayesinde "SWIEN", bir hayvan ismi olan "SCHWEIN" kelimesine dönüşmüştür. Zamanla çözümlenmesi zor, yabancı gelen bilinmedik bir formdan daha bilindik yerli bir forma dönüşen ve etimolojik açıdan yanlış ve yakıştırma olan bu deyimdeki yabancı kelime, ses yapısı ve anlam unsurları bakımından değişikliğe uğratarak, eskisinden az çok farklı yeni birer ses ve anlam yapısına çevrilmiştir. Aynı şekilde İngilizce "cramped" kelimesini duyan bir yabancı kelimeye "kramp girmiş" anlamı yükleyebilir ancak kelime "okunması zor olan yazıları" kastetmektedir.

Türkçe bir örneğe bakıldığında da yabancı biri yine aynı sorunla karşı karşıya kalacaktır. "Mürekkep yalamak" deyimini duyan bir yabancı yapıyı gerçek anlamıyla düşünerek yanlışlığa düşecektir. Aslında bu deyim uzun yıllar tahsil görmüş, ilim öğrenmiş kişiler hakkında kullanılmaktadır. Pala'nın (2008,165) ifade ettiği gibi deyim bize matbaadan önceki zamanların el yazması kitapları ve hattatları yahut müstensihlerinden yadigâr olmuş. El yazması kitapların sayfaları hazırlanırken, pürüzleri kaybolsun ve kalemin kayganlığı sağlansın diye parşömenlerin üzeri ahar denilen bir tür sıvı ile cilalanırmış. Ahar suyu görünce erirmiş. Bu özelliğinden dolayı hattatlar ve zanaatkârlar bir hata yaptıkları zaman onu silmek için serçe parmaklarının ucunu ağızlarında ıslatıp hatalı harf veya kelimenin üzerine sürerlermiş. Böylece ahar dağılır ve aharla hata da kendiliğinden kaybolur gidermiş. Aynı işlem hata yapıldığında tekrar edilirmiş.

---

¹ İnterkültürel (kültürlerarası) iletişim, gönderici ve alıcı arasındaki işaretlerin yorumlanarak sözlü veya sözsüz aktarımını kapsamaktadır.

² İnterkültürel iletişim, aynı kültüre sahip kişiler arasındaki aktarımı kapsamaktadır.

Hattatın serçe parmağına gelen mürekkep, ister istemez diline geçer ve kişi mürekkebi yalamış olurmuş. Eskiden bir insanın yaladığı mürekkep miktarınca ilminin çoğaldığı varsayılır ve yukarıdaki örnekte olduğu gibi okuma yazma bilenlerin pek az olduğu çağlarda azıcık da olsa mürekkep yalamış olmak toplum içinde bir saygınlık unsuru olarak algılanırmış.

Verilen bu örneklerden anlaşılacağı gibi iletişim sürecinde mesajın amaca uygun bir şekilde alıcıya aktarılmasında birçok faktörün aynı anda rol oynaması gerekmektedir. Lüger'in (1993,27) de aktardığı gibi iletişimde ortaya çıkan "dilsel unsurlar (konuşma kalıpları)", " bu unsurların konu bütünlüğü içerisindeki işleyiş ilkeleri" ve " bu unsurların özellikle kültürel arka planı" her zaman dikkate alınmalıdır.

2.0 YÖNTEM

Çalışmada kültürlerarası iletişimin en önemli unsurlarından biri olan deyimler karşılaştırılmalı dil bilim yöntemi ile incelenmiştir. Günlük hayatta sıkça kullanılan bazı Türkçe, İngilizce, Almanca deyimler seçilerek bunların yapısını ve anlamlarını açıklayabilmek için sözcükler ve kalıp ifadeler ele alınmaya çalışılmıştır. Bu şekilde Türkçe, İngilizce, Almanca deyimlerin kullanılış ve kültürel özellikleri dil bilimsel verilerden hareket edilerek üç toplumun ortak sözcüğü, kültürlerarası iletişim bağlamında irdelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada seçilen bazı deyimler üç dilde farklı sınıflandırmalara göre değerlendirilmiştir. Dolayısıyla araştırmanın kapsamı, elde edilen dil bilimsel verilerin kültürlerarası iletişim bağlamında açıklanması ile sınırlıdır.

3.0 KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM

Toplumsal bir varlık olan insan yaşamı boyunca çevresini ve kendisini tanıyabilmek, toplum içinde yaşayabilmek için sürekli iletişim içinde bulunmaktadır. Bu süreçte iklim, coğrafi şartlar, yerel zenginlikler, ekonomik durum, teknoloji, siyaset ve bilimsel gelişmeler ve bu unsurlarda meydana gelecek değişimler kültürü etkileyebileceği gibi, kişilerin yaşam tarzlarını da uzun vadede şekillendirmektedir. Artan uluslararası ilişkiler, ülkelerarası yakınlaşmalar ve insan gücü hareketleri giderek daha yoğun bir şekilde farklı kültürlerin insanlarını bir araya getirmektedir. Kültürlerarası iletişim, bu farklı kültürlerle mensup insanlar arasında etkileşim ve anlam aktarımları, yabancıların algılanması, açıklanması ve kültürel farklılıkların gözetilmesi gibi konuları inceleyen bir çalışma alanıdır.

Konunun yaygın kullanımına rağmen "Kültürlerarası İletişim (Interkulturelle Kommunikation)" 60'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletlerinde ortaya çıkan bilimsel bir alandır. Edward T. Hall tarafından ortaya atılan bu alan 1954 yılında ilk olarak George L. Trager ile akademik bir disiplin olarak ortaya çıkmıştır.

1946-56 yılları arasında iki bilim adamı kültürlerarası iletişimin teori ve uygulama yönünü birçok dil bilimci, antropolog ve psikologla beraber dış ilişkilerde çalışan elemanlar ve diplomatların eğitimlerinde kullanarak yeni kavramlar geliştirme endişesiyle açıklamaya çalışmışlardır. Bu konunun ilk belgesi Hall'in 1959 yılında yayınladığı "Silent Language" adlı kitaptır. Bu ve daha sonraki çalışmalarında (1969, 1976, 1983) Hall, kültür ve iletişim arasındaki yakın ilişkiye işaret ederek bu konuda daha sonra gelen bilim adamlarının sadece kültürü değil aynı zamanda mikro-kültürel iletişim davranışlarını da (jestler, yüz ifadeleri, deyimler vb.) incelemelerine ön ayak olmuştur (Erzse:2006,180-181). Benzer eğilimler Avrupa'da da görülmektedir. Özellikle son 30 yılda, ekonomik ve sosyal gereksinimlere koşut olarak teknolojik gelişmelerin artmasıyla bireylerin farklı kültürlerin üyeleri ile iletişimi de artmıştır. Artışla birlikte kültürel kodların farklılığını anlama ihtiyacı da doğmuştur. Bu ise, öncelikle sürece katılan kültürlerin ayrı ayrı araştırılıp anlaşılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle, kültürel çalışmalar kültürlerarası iletişim çalışmalarına temel veri sağlayan ve çıkış noktası niteliğindeki araştırmalardır. Aslında kültürlerarası iletişim çok boyutlu ve çok yönlü bir ilerlemedir. Bu bakış açısıyla iki süreçten bahsetmek gerekir. Birincisi Türk insanının farklı kültürlerle nasıl yaklaştığı, ikincisi ise farklı kültürlerin Türk insanına nasıl yaklaştıklarını anlama gereksinimidir. Bu bakış açısından yola çıkarak seçilen bazı deyimleri üç dilde farklı şekillerde değerlendirmek yerinde olacaktır.

3.1 DEYİMLERİN SÖZCÜK BAKIMINDAN ÖZELLİKLERİ

Deyimler dilsel özellikleri ya da anlamları yüzünden tasvip edilmiş, kullanıldığı şartlar ve bağlamlarda sözü daha açık ifade ettiği için insanlar tarafından benimsenmiş, kabul edilmiş; sözlü anlatımlarda ve yazıda tekrar edilerek günümüze kadar fonksiyonunu arttırmıştır. Türkçenin kullanım özelliklerini iyi bilen yazarlar ve sanatçılar sayesinde bu işlevsellik daha da artmış, yeni durumlar ve koşullarla dile yeni deyimler katılmıştır. Günümüzde Türkçede kullanılan bütün deyimlerin kaynaklarını saptamak olanaksız gibi görünmektedir. Kimi araştırmacılar eski kaynakları tarayarak bugün deyim durumuna geçebilen sözcük öbeklerinin hangi olaylardan kaynaklandıklarını saptamaya çalışmışlar ve bu konuda değişik kitaplar hazırlamışlardır. Bu kitaplara göre deyimler çeşitli kaynaklardan gelmektedir. O kadar işlevseldirler ki konuşurken birçok cümle kurarak anlatabileceğimiz bir olayı ya da durumu, deyimleri kullanarak anlamına ve çağrışımına göre anlatmak istenileni hem kolayca hem de etkili bir şekilde dile getirmek mümkündür. Lüger'e göre "diller arası bir karşılaştırma yapmak kaynak ve hedef kültür arasında tarihsel bilgi ve değişiklikler arasındaki mesafeyi de ifade etmektedir. (1993,77). Yaratıcı bilince ait olan bu sözler çevredeki ortamı betimleyip değerlendirdiği ve yorumladığı için ulusal ve kültürel bilgi taşıyıcıları olarak kabul edilmektedir.

Genel olarak deyimler açısından dilden dile büyük ayırım vardır. Örneğin yağmurun çok yağdığını anlatmak üzere Türkçede bardaktan boşanırcasına (yağmur yağıyor) ifadesi kullanılırken; İngilizcede “it is raining cats and dogs”³ (kediler ve köpeklercesine yağmur yağıyor) (Aksan:2007,35-36) Almancada ise “in Strömen regnen/gießen” (sel gibi yağmur yağıyor) denir. Bu anlatımlar da etkili olan unsurlar, dillerin dayandığı ve beslendiği kültürlerin, tarihin, yaşamın, kültürleri oluşturan dinamiklerin, dinin ve dünyayı algılayıştaki bakış açısının farklı olmasıdır.

4.0 DEYİMLER VE EŞDEĞERLİLİKLERİ

Diller arasında değişik veya benzer yapıların incelenmesi bilimsel çalışmalarda “Eşdeğerlilik”⁴ kavramı ile açıklanmaktadır. Kaynaklara göre eşdeğerlilik ölçütleri farklı farklı şekilde verilmektedir.⁵ Konuya ilişkin olarak bu ölçütler aşağıdaki şekillerde açıklanmaya çalışılacaktır.

4.1 GERÇEK EŞDEĞERLİLİK

Bu grupta her üç dilde de aynı şekilde oluşturulan deyimler incelenecektir. Vardar (1988,139) sözcüklerin kavram alanlarını kaplayan dilsel alanlar oluşturduğunu ve bir dünya görüşünü dile getirdiğini ifade etmektedir. Böylece diller arasında farklılıkların olduğu gibi benzerliklerin de olması kaçınılmazdır. Bunları deyimler üzerinde şu şekilde gösterebiliriz;

- a) “open one’s heart (to someone), to pour out one’s heart”⁶
 “sein Herz ausschütten”⁷
 “kalbini açmak, dökmek”⁸, “yüreğini açmak”⁹

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Jackie Franza (2005). It’s raining cats and dogs: making sense of animal phrases, Illustrated by Steve Gray, Irvine, CA, BowTie Press. Will Moses (2008). Raining cats and dogs, Philomel Books, New York, s. 37. Christine Ammer (1999) “Cool cats, top dogs, and other beastly expressions”, Houghton Mifflin, Boston, s. 266 Oxford dictionary of idioms (2005) Editör Judith Siefring, Oxford University Press, New York, s.340.

⁴ “Eşdeğerlilik” kavramı Latince “aequalis” yani eşit, benzer anlamına gelen sözcükten İngilizceye geçen “equivalence” sözcüğü dilimizde de “eşdeğerlilik” yani eşit, aynı değerde anlamında kullanılmaktadır.

⁵ Nida (1964,159) eşdeğerliliğin, biçimsel ve devingen eşdeğerlilik (Alm. dynamische Äquivalenz) olmak üzere iki türünden söz eder. Aktaş (2008, 38) bu ölçütleri tam, kısmi ve sıfır eşdeğerlilik olarak nitelendirmektedir. Tam eşdeğerlilik de deyimler hem dizge hem de anlam olarak birbiri ile örtüşmektedir. Kısmi eşdeğerlilikte ise belli boyutlarda bir eşdeğerlilik söz konusudur. En az bir sözcüğün birbirine benzemesi sonucu bu eşdeğerlilikten söz edilebilir. Eğer anlam dışında yapı ve sözcük bakımından bir benzerlik söz konusu değilse sıfır eşdeğerlilik ortaya çıkmaktadır.

⁶ Margret Beran (2007). Hitting the nail on the head- 3000 Redensarten Deutsch-Englisch, Anaconda, Köln, s. 105. Richard A. Spears, Betty Kirkpatrick (2003). İngilizce Deyimler Sözlüğü, çev. çeviri grubu, Alfa/Aktüel, İstanbul, s. 240.

⁷ Metin Yurtbaşı (2008). Türkische und Deutsche Redewendungen, Şahmat Matbaa, İstanbul, s. 261.

⁸ Ali Püsküllüoğlu (2006). Türkçe Deyimler Sözlüğü, Arkadaş Yayınevi, Ankara, s. 510. Emin Özdemir (2000) “Açıklamalı –Örnekli Deyimler Sözlüğü”, Bilgi Yayınevi, Ankara, s. 211.

⁹ Türkçe Sözlük (2011). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 2627.

Duygularını, düşüncelerini açık açık birine söylemek; içini, derdini dökmek anlamındaki deyim için genel olarak toplum, her üç dilde insanın hayati organı olan ve kanı pompalayan varlıkla, duygular arasında ilişki kurmuştur. Deyimin duyguyla olan ilişkisinde daha ziyade etkilenme, güvenme söz konusudur. Demek ki insanlar farklı coğrafyada yaşasalar da bazı kavramları ortak olarak tecrübelerini, düşüncelerini, duygularını aktarabilmek için kullanabilmektedir. Pek çok dilde bazı kavramları karşılamak için farklı sözcüklerin kullanıldığı görülebilmektedir. Türkçede bunu görmek mümkündür. “Kalp, yürek” sözcükleri bu deyimde eş anlamlı olarak aynı kavramı karşılamaktadır.

- b) “get on someone’s nerves”¹⁰
“jm über die Nerven gehen”¹¹
“sinirine dokunmak”¹²

- c) “prick up one’s ears”¹³
“die Ohren spitzen”¹⁴
“kulak kabartmak”¹⁵

Kulak, işitme duyu organıdır. Çevreden gelen ses dalgalarının işitilmesini sağlar. İlgili deyimlerde de belli etmemeye çalışarak dinlemek veya iyi anlamaya çalışmak anlamı ifade edilmektedir.

- d) “to live like cat and dog (cat and dog life)”¹⁶
“wie Hund und Katze leben”¹⁷
“kedi köpek gibi yaşamak”¹⁸

Yıllar boyunca kedi ve köpek düşmanlığından bahsedilmiştir. Öyle ki “kedi köpek gibi yaşamak, dalaşmak” insan ilişkilerinde dahi kullanılır bir deyim hâline gelmiştir. Köpeğin, dost, koruyucu, yardımcı, sadık, vefakâr, cesur, sevgisini belli eden karakterinin olduğu herkesçe kabul edilir. Kedinin ise mesafeli, kibar, şeytani ve gizemli bir tarafı mevcuttur. Anlaşamama sebebine gelince bunun beden diliyle ilgili olduğu ifade edilmektedir.

---

¹⁰ Richard A. Spears, Betty Kirkpatrick (2003). İngilizce Deyimler Sözlüğü, çev. çeviri grubu, Alfa/Aktüel, İstanbul, s. 109. Pars Tuğlacı (2000). İngilizce-Türkçe Deyimler Sözlüğü, ABC Kitabevi, İstanbul, s. 225.

¹¹ Metin Yurtbaşı (2008). Türkische und Deutsche Redewendungen, Şahmat Matbaa, İstanbul, s. 392.

¹² Türkçe Sözlük (2011). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 2118. Ali Püsküllüoğlu (2006). Türkçe Deyimler Sözlüğü, Arkadaş Yayınevi, Ankara, s. 702.

¹³ Pars Tuğlacı (2000). İngilizce-Türkçe Deyimler Sözlüğü, ABC Kitabevi, İstanbul, s. 99. Richard A. Spears, Betty Kirkpatrick (2003). İngilizce Deyimler Sözlüğü, çev. çeviri grubu, Alfa/Aktüel, İstanbul, s. 261.

¹⁴ Metin Yurtbaşı (2008). Türkische und Deutsche Redewendungen, Şahmat Matbaa, İstanbul, s. 301.

¹⁵ Türkçe Sözlük (2011). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 1518. Ali Püsküllüoğlu (2006). Türkçe Deyimler Sözlüğü, Arkadaş Yayınevi, Ankara, s. 573.

¹⁶ Hans Schemann, Paul Knight (1996). English/German Dictionary of Idioms: Supplement to the German/English Dictionary of Idioms, Routledge, s. 64. Pars Tuğlacı (2000). İngilizce-Türkçe Deyimler Sözlüğü, ABC Kitabevi, İstanbul, s. 48.

¹⁷ Metin Yurtbaşı (2008). Türkische und Deutsche Redewendungen, Şahmat Matbaa, İstanbul, s. 276.

¹⁸ Türkçe Sözlük (2011). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 1377.

Hayvanların kendi aralarında beden diliyle konuştukları savunulmaktadır.¹⁹ Doğal olarak her hayvan kendi türünün beden dilini anlamaktadır. Kediler ve köpekler birbirlerinin beden dilini yanlış anladıkları için birbirlerine karşı saldırıya ya da savunmaya geçebilmektedir. Bu da kedi ve köpeğin anlaşılamamasının asıl sebebi olarak gösterilmektedir. Hayvanların yanı sıra insanlarda da bu böyle değil midir? İnsanlar birbirlerini anlamadıkları zaman hayatlarını güçleştirmektedir. Anlaşıldığı üzere insanlar bu üç dilden hangisini konuşursa konuşsun, hangi kültürde yaşarsan yaşasın, eğer karşısındakıyla anlaşamıyorsa bu deymi kullanmaktadır.

4.2 İKİ DİLDE AYNI, BİR DİLDE FARKLI AKTARILAN DEYİMLER

Her toplumun kendine özgü bir yaşayış, düşünce tarzı ve bir uygarlık geçmişi olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Bu olgular "Dil" dediğimiz yapı içinde toplumlarda belli ortamlar içerisinde gelişir, değişir ve işlevini yerine getirir. Böylece "Dil" içinden çıktığı kültürle kaynaşarak, o kültürün ayrılmaz bir parçası haline dönüşür. Dilin vazgeçilmez unsurlarından olan deyimlerin de kültürel özellikleri yansıtmasından dolayı her dilde farklı veya benzer yapılara bürünmesi kaçınılmaz bir olaydır. Anlatılmak istenen durum farklı dillerde değişik söyleyiş biçimleri veya deyimlerle ifade edilmektedir. Bunda etkili olan şey, dillerin dayandığı ve beslendiği kültürlerin, kültürleri oluşturan dinamiklerin, tarihin, dinin, yaşamın ve dünyayı algılayıştaki bakış açısının farklı olmasıdır. Biz de bu düşünceden yola çıkarak İngilizce, Almanca ve Türkçede "iki dilde aynı, bir dilde farklı olan deyimleri" açıklığa kavuşturmaya çalışacağız. Bu anlamda sınıflandırılan deyimlerin hepsi aktarılamayacağından içinden seçilmiş olan bazı deyimler şu şekilde sıralanabilir:

- a) "all roads lead to Rome"²⁰, "alle Wege führen nach Rom!"²¹
"aynı kapıya çıkmak"²² (bir kapıya çıkmak)"

Türkçede "aynı sonuca varmak, aynı neticeyi vermek, sonuç değişmemek" anlamına gelen bu deyim İngilizce ve Almanca kaynaklara göre kökeni ortaçağa kadar geri gitmektedir. Hıristiyan dünyasının merkezi olarak Roma'nın eski fikrini ifade etmektedir.²³

¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Charles Darwin (2001). İnsan ve Hayvanlarda Beden Dili, çev. Orhan Tuncay, Gün Yayıncılık, İstanbul.

²⁰ Richard A. Spears, Betty Kirkpatrick (2003). İngilizce Deyimler Sözlüğü, çev. çeviri grubu, Alfa/Aktüel Kitabevi, İstanbul, s.13.

²¹ Annette Pohlke, Reinhard Pohlke (2006). Alle Wege führen nach Rom- Deutsche Redensarten aus dem Lateinischen, Patmos, Düsseldorf.

²² Ali Püsküllüoğlu (2006). Türkçe Deyimler Sözlüğü, Arkadaş Yayınevi, Ankara, s. 128. Emin Özdemir (2000). Açıklamalı -Örnekli Deyimler Sözlüğü, Bilgi Yayınevi, Ankara, s. 56.

²³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Eric Donald Hirsch, Joseph F. Kett, James S. Trefil (2002). "The New Dictionary of Cultural Literacy", Houghton Mifflin Harcourt, s. 647.

- b) “get cold feet”²⁴, “kalte Füsse bekommen”²⁵
“dizinin bağı çözülmek”²⁶(korkudan, heyecandan, yorgunluktan ayakta duramayacak hâle gelmek)
- c) “let the cat out of the bag”²⁷, “die Katze aus dem Sack lassen”²⁸
“ağızından baklayı çıkarmak”²⁹

Anlaşıldığı üzere deyimlerin çeşitli dillerde meydana gelmesi, sadece gerçekliğin aynı yahut benzer olaylarla değil, aynı zamanda özellikle kullanan halka, yaşadığı çevreye özgü olaylara bağlanabilmektedir. Yukarıdaki deyimlerde de bunu açıkça görmek mümkündür.

4.2.1 SÖZCÜK AÇISINDAN FARKLI OLAN DEYİMLER

Deyimlerin meydana gelme şekilleri açısından “iki dilde aynı, bir dilde farklı yapıda aktarılan deyimler” sınıflandırılması genel olarak sözcük bazında da farklı olabilir. Bu türlü deyimlerde sözcüklerin kültürel ve kullanım özellikleri yüzünden farklı olduğu göze çarpmaktadır.

- a) “kill two **birds** with one **Stone**”³⁰, “bir **taşla** iki **kuş** vurmak”³¹
“zwei **Fliegen** mit einer **Klappe** schlagen”³²
- b) “slip through someone’s **fingers**”³³
“**elinden** kaçmak, **elinden** kaçırmak”³⁴
“durch **die Lappen** gehen, durch **die Maschen** schlüpfen”³⁵

---

²⁴ Fono (2007). İngilizce-Türkçe Büyük Deyimler Sözlüğü, Fono Yayınları, İstanbul, s. 101.

²⁵ Duden (2012). Redensarten, Dudenverlag, Mannheim, s. 39. Heinz Griesbach, Dora Schulz (1983). Deutsche Redensarten (Almanca Deyimler ve Kullanılışları), çev. Sevgi Şen-Yılmaz Şen, Eğitim Yayınları, s. 61.

²⁶ Ali Püsküllüoğlu (2006). Türkçe Deyimler Sözlüğü, Arkadaş Yayınevi, Ankara, s. 290. Emin Özdemir (2000). Açıklamalı -Örnekliler Sözlüğü, Bilgi Yayınevi, Ankara, s. 124.

²⁷ Christine Ammer (1997). The American Heritage Dictionary of Idioms, Houghton Mifflin Harcourt, Boston, s. 176. Richard A. Spears, Betty Kirkpatrick (2003). İngilizce Deyimler Sözlüğü, çev. çeviri grubu, Alfa/Aktüel Kitabevi, İstanbul, s. 197.

²⁸ Metin Yurtbaşı (2008). Türkische und Deutsche Redewendungen, Şahmat Matbaa, İstanbul, s. 12.

²⁹ Ali Püsküllüoğlu (2006). Türkçe Deyimler Sözlüğü, Arkadaş Yayınevi, Ankara, s. 38. Emin Özdemir (2000). Açıklamalı -Örnekliler Sözlüğü, Bilgi Yayınevi, Ankara, s. 25. İskender Pala “İki Dirhem Bir Çekirdek” adlı eserinde bu deyim hikâyesinin çok küfürbaz bir adamın kendisine yakıştırılan küfürbazlık şöhretine tahammül edemeyip soluğu bir tekke almaya ve derviş olmak istemesi ile ilgili olduğunu ifade etmektedir.

³⁰ Pars Tuğlacı (2000). İngilizce-Türkçe Deyimler Sözlüğü, ABC Kitabevi, İstanbul, s. 26. Richard A. Spears, Betty Kirkpatrick (2003). İngilizce Deyimler Sözlüğü, çev. çeviri grubu, Alfa/Aktüel Kitabevi, İstanbul, s. 185.

³¹ Ali Püsküllüoğlu (2006). Türkçe Deyimler Sözlüğü, Arkadaş Yayınevi, Ankara, s. 184. Emin Özdemir (2000). Açıklamalı -Örnekliler Sözlüğü, Bilgi Yayınevi, Ankara, s. 82.

³² Muhtar Barlas (1998). Almanca-Türkçe Deyimler ve Özel Anlatım Birimleri Sözlüğü, ABC Kitabevi, İstanbul, s. 64. Metin Yurtbaşı (2008). Türkische und Deutsche Redewendungen, Şahmat Matbaa, İstanbul, s. 80.

³³ Pars Tuğlacı (2000). İngilizce-Türkçe Deyimler Sözlüğü, ABC Kitabevi, İstanbul, s. 120. Fono (2007). Büyük Deyimler Sözlüğü, Fono Yayınları, İstanbul, s. 179.

³⁴ Türkçe Sözlük (2011). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 775.

Verilen “a” örneğindeki deyim İngilizce ve Türkçede eşdeğer olarak aktarılmış, Almanca da ise “kuş” sözcüğü “sinek (Alm. Fliege)” ile “taş” ise “kapak (Alm. Klappe)” sözcükleri ile söz dizimsel olarak şekillendirilmiştir. Diğer örnekte ise Almanca, İngilizce ve Türkçede farklı farklı sözcüklerin kullanıldığı görülmektedir. İngilizce “finger (Tür. parmak)”, Türkçe “el”, Almancada “Lappen (Tür. Bez), Maschen (Tür. Tel)” sözcükleri birbirlerinin yerine kullanılmıştır. Türkçede “el” sözcüğü iletişimde önemli bir unsurdur. Selamlaşma, kabullenme, nazar, fal ve büyü, küfür, yönlendirme vs. gibi birçok alanda “el” ile uygulamalara rastlamak mümkündür. Ayrıca bu sözcük deyimlerde bir hayli yer tutmaktadır. Elin doğrudan veya dolaylı olarak anlam bütünlüğüne katkı sağladığı el vermek, ele düşmek, elden düşmek, el atmak, el altından iş çevirmek, elden ayaktan düşmek deyimleri sıkça kullanılmaktadır. İngilizcede de “finger” sözcüğüyle kurulu birçok deyim göze çarpılmaktadır. Örneğin: “have a finger in the pie (Tür. bir işe katılmak, iştirak etmek, bulaşmak)”, “have finger on the pulse (Tür. her şeyden haberdar olmak, ne olup bittiğini çok iyi bilmek)”, “have fingers in the till (Tür. sürekli para çalmak, çalıştığı yeri ufak ufak soymak, eli kasadan çıkmamak)”, “have green fingers (Tür. bitki yetiştirmekte usta olmak)”, “have sticky fingers (Tür. eli uzun olmak, aşırması)”, “keep fingers crossed (Tür. iyi dilekte bulunmak, şans dilemek)”, “work one’s finger to the bone (Tür. çok çalışmak, yoğun çalışmak)”. Almancada ise bu deyim avcı dilinden geldiği ifade edilmektedir. Eskiden soylular boş zamanlarında eğlence için gittikleri avlarda yabancı hayvanları belli bir istikamete yönlendirmek için ağaçlar arasını bez veya ipe çevirirlermiş. Bu şekilde istedikleri tarafa yönlendirilen yabancı hayvanlar kolayca avlanırmış. Ancak bazen tersi olur ve yabancı hayvan engeli aşarmış.³⁶ Bu şekilde avı elinden kaçıran avcılar “durch **die Lappen** gehen (Tür. elinden kaçırmak)” deyimini kullanırmış.

- c) “lose face”³⁷, “sein **Gesicht** verlieren”³⁸
 “**onurunu (şerefini, saygınlığını)** yitirmek, **itibardan** düşmek”³⁹

Birçok dilde “yüz” sözcüğü hem dış görünüşün hem de iç dünyamızın göstergesidir. Yani Latince “Pars pro toto”⁴⁰ dediğimiz bütün için söylenen bir bölümdür. İnsanların genel kişilikleri açısından ortaya çıkan dış görünüş, onur vs. gibi özelliklerin sembolüdür. Yüzün korunması ve yüzün kaybı, sosyal ihtiyaçlar ve sosyal tehlikeler için kullanılan dilsel ifadelerdir. İncelenen deyimde İngilizce ve Almanca aynı sözcükler kullanılırken Türkçede anlamı daha açık ifade edebilmek için “onurunu (itibarını, şerefini, saygınlığını) yitirmek” sözcüğü kullanılmıştır.

³⁵ Gerhard Wagner (2013). Schwein gehabt! Redewendungen des Mittelalters, Regionalia, Rheinbach, s. 85. Duden (2012). Redensarten, Dudenverlag, Mannheim, s. 97. Dr. Wort (2011). Klappe zu, Affe tot, Rowohlt Verlag, s. 123. Lutz Roehrich (2009). Lexikon der sprichwörterlichen Redensarten, Herder Verlag, Freiburg.

³⁶ Gerhard Wagner (2012). Schwein gehabt! Redewendungen des Mittelalters, Regionalia, Rheinbach, s. 85. Duden (2012). Redensarten, Dudenverlag, Mannheim, s. 97. Dr. Wort (2011). Klappe zu, Affe tot, Rowohlt Verlag, s. 123.

³⁷ Hans Schemann, Paul Knight (1996). English/German Dictionary of Idioms: Supplement to the German/English Dictionary of Idioms, Routledge. Pars Tuğlacı (2000). İngilizce-Türkçe Deyimler Sözlüğü, ABC Kitabevi, İstanbul, s. 111. Fono (2007). Büyük Deyimler Sözlüğü, Fono Yayınları, İstanbul, s. 166.

³⁸ Duden (2012). Redensarten, Dudenverlag, Mannheim, s. 44. Metin Yurtbaşı (2008). Türkische und Deutsche Redewendungen, Şahmat Matbaa, İstanbul, s. 346.

³⁹ Türkçe Sözlük (2011). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 1231.

⁴⁰ Wahrig (1981). Deutsches Wörterbuch, Mosaik Verlag, München, s. 2790.

Türkçede kalıp sözlerden oluşan deyimler dil kullanımı öncesinde türetilmiş olmaları, tek bir söz gibi bütün olmaları; bu bütünde yer alan öğelerin yerlerinin değiştirilmemeleri; kalıp birimin genel anlamı, o birimi oluşturan öğelerin toplamı anlamına gelmemesi; kalıp yapının anlamı, kendisini oluşturan sözlerin anlamıyla kesinlikle bağlantılı değilken, yapımlılık öbeğinin anlamı kendisini oluşturan sözlerin anlamlarının yan anlama geçmesiyle oluşması; dilin ve sözlüğün bir üst saymaca tabakasını oluşturması; birer sözlük birimi gibi eş seslileri ve eş anlamlarının olması özelliklerine sahiptir (Karağaç:2009,31-33). “Onur” kelimesinin bulunduğu deyimlerde de bu özellikleri görmek mümkündür. Bu deyimde “yüz” sözcüğü kullanılmamıştır. Bunun nedeni “yüz” öncelikle insanoğlunun başının ön bölümüne verilen bir ad olmakla beraber, kelime deyimlerle beraber kullanıldığında insanoğlunun vücudunun tümünü kapsadığı ve onun fiziksel özelliklerini ifade ettiği görülmektedir. Bu deyimler genellikle insanın güzellik-çirkinlik, sağlıklı-sağlıksız olma durumlarını ifade etmektedir (yüzünden kan damlamak, yüzüne bakılmaz, yüzü soğuk). Öte yandan bazı deyimlerde yer alan yüz kelimesinin insanoğlunun ruh ve psikolojik yapısını da yansıttığı görülmektedir (yüzü allak bullak olmak, yüzünden düşen bin parça, yüzü gülmek). Bu deyimlerin kimisi insanoğlunun olumlu davranışlarını yansıtırken, kimisi de toplumda hoş karşılanmayan olumsuz yönlerini ifade etmektedir (yüz vermek, yüz tutmak, yüzü olmamak, yüzün vurmak) (Sarıtaş:2012,178).

d) “Face to face”⁴¹, “Unter vier Augen”⁴²
“Yüz yüze konuşmak”⁴³

Görüldüğü gibi farklı farklı diller nasıl ki, farklı farklı kültürlere ve buna bağlı olarak da farklı farklı ulusları gösteriyorsa, sözcükler ve bu sözcüklerin kullanılış biçimleri de, bir kültür bütünüünün temelini oluşturan küçük parçacıkları meydana getirmektedir. Böylece sözcüklerin bir araya gelerek bir bütün oluşturması hem kültürün hem de ulusların yaşayış biçimleri, düşünce sistemleri ve inançlarına göre şekillenmektedir. Türkçede çok sık kullanılan “yüz” sözcüğünde de özellikle insan ve toplum ilişkisi ile ilgili hususlar açıkça göze çarpmaktadır. Türk kültüründe insan yüzü aynı zamanda bireysel ve toplumsal iletişimi de ifade etmektedir. İşte “yüz yüze konuşmak” deyimini de bu amaçla kullanılan bir deyimdir. Bu deyim İngilizce ve Türkçede aynı kelimenin tekrarlanmasıyla kurulan ikileme ile oluşturulmuştur. Bilindiği gibi hangi dil kullanılırsa kullanılsın konuşmak her insan için bir ihtiyaçtır. Özellikle yüz yüze konuşmak anlaşma ve anlaşılabilme ölçüsünde sorunların

---

⁴¹ Richard A. Spears, Betty Kirkpatrick (2003). İngilizce Deyimler Sözlüğü, çev. çeviri grubu, Alfa/Aktüel, İstanbul, s. 87.

⁴² Rudolf Köster (2003). Körpersprache und Redewendungen: die Brücke von Mensch zu Mensch, Expert Verlag, s. 60. Margret Beran (2007). 2000 Redewendungen Deutsch – Englisch, Max Hueber Verlag, s. 15. Idioms (2012). Englische und Amerikanische Redewendungen, Otus, München, s.27.

⁴³ Mehmet Aygün (2003). “Türkçe ve Almancada Gözle İlgili Deyimlerin İncelenmesi”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 1, s. 76. Metin Yurtbaşı (2008). Türkische und Deutsche Redewendungen, Şahmat Matbaa, İstanbul, s. 474.

çözümünde en önemli ve en güçlü iletişim şeklidir. Ses tonundan tutun, göz bebeklerinden, bakışlarından bir insanın ne kadar ciddi olduğu veya samimi olduğu anlaşılabilir. Bir anlık bakış, bir jest, bir mimik ciddiyet ve samimiyetle konuşmaya daha güçlü anlam katarak yalanı ve samimiyetsizliği de açıkça belli eder.

Birçok araştırma kişiye ve sosyal yapıya ait bilinç ve bu bilincin oluşturduğu düşüncenin, insanların yüz ifadesini etkilediğini ortaya koymuştur. Yüzümüzde görünür hâle gelen hislerimiz, konuştuğumuz kişilere bizim ruhsal durumumuz hakkında bilgi vermektedir. Görüldüğü gibi iletişim için “yüz” önemli bir kavramdır. Bunun önemi yukarıda verilen deyimde de göze çarpmaktadır. İngilizce ve Türkçede eşdeğerlilik gösteren deyim Almancada “Auge (Tür. Göz)” sözcüğü ile karşılanmaktadır. Az önce ifade edildiği üzere iletişimin önemli araçlarından biri yüzdür. Ancak en etkili iletişim aracı gözdür. Göz, adeta bir mesaj kaynağıdır. Birisini dinlerken veya onunla konuşurken gözlerine bakmak, onu ilgi ile dinlediğimizin, ona değer verdiğimizizin mesajını verir. **İletişimde** olduğumuz kişiler ile aramızdaki ilişki düzeyi ve tabii ki kişilik özellikleri de bakışlarla daha etkili hâle gelmektedir. İletişimde önemli bir yer tutan “göz” sözcüğü Almanca deyimlerde de çok sık kullanılmaktadır. Örneğin: Auge um Auge (Tür. göze göz), aus den Augen verlieren (Tür. gözden kaybolmak), das Auge des Gesetzes (Tür. kanunun pençesi), das Auge des Sturms (Tür. fırtınanın gözü), ein Auge zudrücken (Tür. görmemezlikten gelmek, gözünü yummak), ein Dorn im Auge (Tür. gözüne batmak), ins Auge springen (Tür. gözüne çarpmak), mit bloßem Auge (Tür. çıplak gözle). Almanca deyimler sözlüklerinde gözle ilgili yaklaşık 90 üzeri deyim göze çarpmaktadır. Nasıl Türkçenin en eski kaynaklarından olan Dîvânü Lugâti't-Türk, Kutadgu Bilig, Atabetü'l-Hakâyık, Dede Korkud gibi eserlerde “yüz” sözcüğü “çehre, surat, sima” anlamında ve deyim olarak karşımıza çıkıyorsa Almancada da “unter vier Augen” deyimini 1799 yılında Christoph Martin Wieland tarafından yazılan “Gespräche unter vier Augen (Tür. baş başa görüşmek)” kitabının başlığını oluşturmaktadır. Ayrıca iş dünyasında, yapılan bir işin oluru en az iki kişinin (hâliyle toplam dört göz ile) vermesi gerekliliğini ifade eden iş güvenliği ve kontrolü ilkesi olan “dört göz prensibi” (Alm. Das Vier-Augen-Prinzip, İng. Two-man rule) de bu deyimle ilişkili olan bir kavramdır. Kurumsal yönetim ilkesi olarak “dört göz” problem çözme etkinliğini artırmak için karar vericilerin yaratıcılık ve dikkatini bir araya getirmeye çalışır. Önemli kararların veya kritik faaliyetlerin tek bir kişi tarafından alınmamasını sağlayan hata ve kötülük riskini dört gözle azaltmaya çalışan bir prensiptir.⁴⁴

- e) “bir bardak suda fırtına koparmak”⁴⁵, “ein Sturm im Wasserglas”⁴⁶
“storm in a teacup”⁴⁷

⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Tilman Gerhardt, Jörg Ritter (2004). Management Appraisal – Kompetenzen von Führungskräften bewerten und Potenziale erkennen, Campus, Frankfurt.

⁴⁵ Ali Püsküllüoğlu (2006). Türkçe Deyimler Sözlüğü, Arkadaş Yayınevi, Ankara, s. 176. Türkçe Sözlük (2011). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 348. Emin Özdemir (2000). Açıklamalı –Örnekli Deyimler Sözlüğü, Bilgi Yayınevi, Ankara, s. 78.

⁴⁶ Metin Yurtbaşı (2008). Türkische und Deutsche Redewendungen, Şahmat Matbaa, İstanbul, s. 76.

⁴⁷ Christine Ammer (1997). The American Heritage Dictionary of Idioms, Houghton Mifflin Harcourt, Boston, s. 1056. Richard A. Spears, Betty Kirkpatrick (2003). İngilizce Deyimler Sözlüğü, çev. çeviri grubu, Alfa/Aktüel Kitabevi, İstanbul, s. 314.

Önemsiz, küçük bir sorunu büyütme anlamındaki deyimde özellikle İngiliz dilinde “teacup (Tür. çay fincanı)” sözcüğünün kullanılması dikkati çekmektedir. İngiltere ve çay sözcükleri aklı ilk önce 5 çayını getirmektedir. İngiltere, çay konusunda gerçekten kendine has kültürü olan bir ülkedir.

Bu kültürün de temelini saray hayatına dayanmakta olduğunu kaynaklardan görmek mümkündür.⁴⁸Üst sınıflara hitap eden pahalı bir içecek olmaktan uzaklaşarak gitgide herkes tarafından tüketilen bir içecek hâline gelen “çay” bu deyimde içinde kültürel özelliğini açıkça göstermektedir. Almanca ve Türkçe deyimlerin sözcük yapılarına bakıldığında aynı anlama gelen sözcüklerin kullanıldığı göze çarpmaktadır.

- f) “right-hand man”⁴⁹, “someone’s right arm”⁵⁰
“die rechte Hand sein”⁵¹
“sağ kolu olmak”⁵²

“Bir işte insana en çok yardım eden kişi” anlamına gelen bu deyim için İngilizce kaynaklara bakıldığında hem “el” hem de “kol” sözcüğü göze çarpmaktadır. Türkçe deyim için “kol”, Alman dilinde ise “el” kalıp ifade olarak deyimleşmiştir. Aslında “el, kol” insanların sahip oldukları en önemli araçlardır. Geleneksel anlamda güç, bulundurma ve koruma sembolü olarak kabul edilir. Kutsal metinlerde de, “Tanrı’nın eli” öncelikle yüce gücün sembolü olarak görünmektedir. Özgen (2002,5-25) “sağ” sözcüğünün anlamı ile ilgili birçok tespit bulmuştur. Araştırmasında “sağ ve sol” kavramlarının yalnız batı toplumlarında değil doğu toplumlarında da az-çok benzer anlamlarla kullanıldığını belirtmektedir. Sağ ve sol kavramları birçok dil için “önemli” ve “belirleyici” durumdadır. Mitsel veya dinsel bilgilerle yüklü olan kavramlar arasında bir karşıtlık ilkesi vardır. Böylece bu kavramlar bazı alanlar için yapılan açıklamalar için birer anahtar, birer ölçüt olarak, onları birer “değer” olarak anlamayı gerekli kılmaktadır. Bu değerlendirme sonucunda “sağ” kavramı öznel olarak “iyiyi” temsil etmektedir.

4.3 ÇEVİRİ YOLUYLA AKTARILMIŞ OLAN DEYİMLER

Akraba olan veya olmayan dillerin birbirleri üzerindeki etkisi kaçınılmaz bir gerçektir. Bu etki sonucunda bir dil diğer dilden sözcükler ve kavramlar alır ve dilin sözcük ihtiyacı belli bir ölçüde zenginleştirilmiş olur. Başka dillerden sözcük ve bazı kalıpların alınarak yeni ifadelerin oluşturulması “Dil-Kullanım” ihtiyaçlarının etkileşiminden kaynaklanmaktadır. Bu konuda Fransız bilgini J. Vandries’in düşüncesi ilgi çekicidir: “Hiç bir zaman her hangi bir dil yabancı etkileşim olmadan gelişemez; tam tersi komşu dillerin onu etkilemesi genelde onun gelişiminde büyük önem taşır. Dillerin birbiriyle temas halinde olması tarihi bir gerektir ve bu temas bir dilin

⁴⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Claudia Hunt (2008). What’s for Tea? Wilhelm Heine Verlag, München.

⁴⁹ Robert Avery, Serap Bezmez, Anna g. Edmonds, Mehlika Yaylalı (1988). İngilizce-Türkçe Redhouse Sözlüğü, Redhouse Yayınevi, İstanbul, s. 834-835. Hans Schemann, Paul Knight (1996). English/German Dictionary of Idioms: Supplement to the German/English Dictionary of Idioms, Routledge, s. 403.

⁵⁰ Pars Tuğlacı (2000). İngilizce-Türkçe Deyimler Sözlüğü, ABC Kitabevi, İstanbul, s. 287.

⁵¹ Duden (2012). Redensarten, Dudenverlag, Mannheim, s. 51.

⁵² Metin Yurtbaşı (2008). Türkische und Deutsche Redewendungen, Şahmat Matbaa, İstanbul, s. 377.

diğerini etkilemesine yol açmaktadır” (Memmedova:2009,121). Deyimler açısından da bu etkileşim önemlidir. Çünkü diller arasındaki yakınlıkların, eşliklerin bir bölümü çevirilerden kaynaklanmaktadır.

Bir dildeki deyim başka dillere çevrilerek yayılabildiği için illaki aynı kökten, aynı kaynaktan gelen dillerde değil; farklı kök ve kaynaktan gelen dillerde de bu etkileşim göze çarpmaktadır.

Deyimleşmede kalıplaşmaya uğrayan kelimelerin, kendi anlamlarından sıyrılarak yeni bir anlamı karşılar duruma gelmeleri esas olduğundan çeviri yoluyla aktarılan deyimlerde de bu esas belirleyici olmaktadır. Ayrıca bu yolla geçen deyimler için diğer dillerde bire bir karşılık bulmak mümkündür ve başka dillere çevirirken de güçlüklerle karşılaşmamaktadır (Sağlam:2001,47).

a) “devil’s advocate”⁵³

“Advokaten des Teufels spielen, des Teufels Advokat sein, den Advocatus Diaboli spielen”⁵⁴
“şeytanın avukatı”⁵⁵

Toplumlar ürettikleri ve içinde yaşadıkları kültürün büyüklüğü ölçüsünde kavramlara, dile ve sözcük dağarcığına sahip oluyorlar. Şeytan sözcüğü ise birçok din ve mitolojide, insanları kötülüğe teşvik ettiğine inanılan, adaletsizliğin ve tüm kötülüklerin kaynağı kabul edilen varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. “İblis” sözcüğü de “Şeytan” ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Yeryüzündeki birçok dinde ve mitolojilerde Şeytan, genellikle doğaüstü güçlere sahip, sürekli insanları dinden, dolayısıyla yaratıcısının emirlerinden uzaklaştırmaya çalışan bir varlık olarak düşünülmüştür. Aslında Türkçede “şeytanın avukatı” şeklinde bir deyim yoktur ancak çeviri yoluyla deyim hâlini almıştır.

b) “shed crocodile tears”⁵⁶

“Krokodilstränen weinen”⁵⁷
“timsah gözyaşı dökmek”⁵⁸

“Timsah gözyaşı dökmek” ifadesini birçoğumuz duymuşuzdur. Anlatılmak istenen, kişinin sahte bir üzüntüyle veya samimi olmayan gözyaşlarıyla hak etmediği bir sempatiyi kazanma isteğidir. Yapmacık pişmanlığı sembolize eden “timsah gözyaşı

⁵³ Oxford Dictionary of Idioms (2005). Oxford University Press, Editör Judith Siefring, New York. Christine Ammer (1997). The American Heritage Dictionary of Idioms, Houghton Mifflin Harcourt, Boston, s. 260.

⁵⁴ Duden (2012). Redensarten, Dudenverlag, Mannheim, s. 9.

⁵⁵ Richard A. Spears, Betty Kirkpatrick (2003). İngilizce Deyimler Sözlüğü, çev. çeviri grubu, Alfa/Aktüel, İstanbul, s. 396. Fono (2007). İngilizce-Türkçe Büyük Deyimler Sözlüğü, Fono Yayınları, İstanbul, s. 134.

⁵⁶ Richard A. Spears (2005). McGraw-Hill’s Dictionary of American Idioms and Phrasal Verbs, Mc Graw Hill, New York, s. 601.

⁵⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Dr. Wort (2011). Klappe zu, Affe tot, Rowohlt Taschenbuch Verlag, Hamburg, s.108. Duden (2012). Redensarten, Dudenverlag, Mannheim, s. 92. Gerhard Wagner (2012). Das Wissen die Götter! Redewendungen aus der Antike, Regionalia Verlag, Rheinbach, s.119.

⁵⁸ Emin Özdemir (2000). Açıklamalı -Örneklili Deyimler Sözlüğü, Bilgi Yayınevi, Ankara, s. 322.

dökmek” ifadesini her üç dilde görmek mümkündür. Yine bu deyim de Türkçeye çeviri yoluyla geçmiştir.

- c) “give someone green light”⁵⁹
“jemandem grünes Licht geben”⁶⁰
“birine yeşil ışık yakmak”⁶¹

Görüldüğü gibi ortak özellikler hemen göze çarpmaktadır. Bir şeyin olmasına izin vermek, göz yummak anlamına gelen deyimde sözdizimi, anlam ve yapı bakımından ortak özelliklerin olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra “yeşil” rengi de örtüşmektedir. Fransızcada da aynı anlama gelen deyim için yine “yeşil” renginin kullanıldığını ifade eden Topçu’ya (2001,131) göre “yeşil” sıcak ile soğuk renklerin ortasında yer alan ve insana yakın bir renk olarak kabul edilen çekici, sakinleştirici, büyüleyici, ferahlatıcı, canlandırıcı ve güçlendirici özelliklere sahiptir. Hıristiyanlıkta “Umudun”, İslam’da ise “Kurtuluşun, bilginin” rengidir. Sarının karışımıyla canlı, güçlü, parlak, uzun ömürlü: güneş ışınları ve bahar; mavinin egemen olduğu durumlarda ise düşüncelerle dolu, ciddi; açık olduğunda kayıtsız, koyu olduğunda da dingindir. Bu dinginlikte ne sevinç ne de tasa vardır. Her üç dilde karşılaşılan bu benzerliklerin varlığı, bir kez daha diller arasındaki değerlerin kültürden kültüre dildeki göstergelerden anlaşılabilirliği. Özellikle toplumlara, dönemlere, uygarlıklara göre değişik biçimlerde algılanan, yorumlanan renkler, aynı zamanda evrensel özelliklere de sahip olmaktadır.

Buna benzer deyimlerin bazılarında ise başka bir dile aktarılma da sadece çeviri açısından bir karşılık bulunmaktadır, fakat edim bilimsel ve biçim bilimsel açıdan bir kayıp gözden kaçmamaktadır. Aktaş’a (2008,32) göre bu tür deyimlerin anlamı diğer dile aktarılmakta ancak hiçbir şekilde erek dilde bir benzerlik gözlenmemektedir. Örneğin: “Sokak süpürgesi” deyiminin bir benzeri Almancada bulunmamaktadır. Böylece anlam ancak düz anlatım ile yani “evinde oturmayıp sokak sokak gezen, sürtük kadın” şeklinde diğer dile aktarılabilir.

Bunun yanı sıra Türkçede sık kullanılan “anası turp (sarımsak), babası şalgam (soğan)” deyiminin İngilizce ve Almanca da birebir karşılığı bulunmamaktadır. Tabii ki diller kendi coğrafyalarında, kendi şartlarında, kısacası kendi kültürlerinde geliştiği, her bir dil kültürel miras yoluyla sonraki kuşaklara aktarıldığı için değişmeceli birer kullanımı olan deyimlerin de diller arasında tam karşılığının bulunması beklenemez.

⁵⁹ Haraold C. Whitford, Robert J. Dixon (1983). İngilizce Deyimler, çev. Yılmaz Şen-Sevgi Şen, Eğitim Yayınları, İstanbul, s. 171.

⁶⁰ Duden (2012). Redensarten, Dudenverlag, Mannheim, s. 106. Metin Yurtbaşı (2008). Türkische und Deutsche Redewendungen, Şahmat Matbaa, İstanbul, s. 465.

⁶¹ Ali Püsküllüoğlu (2006). Türkçe Deyimler Sözlüğü, Arkadaş Yayınevi, Ankara, s. 811. Emin Özdemir (2000). Açıklamalı –Örneklili Deyimler Sözlüğü, Bilgi Yayınevi, Ankara, s. 350.

4.4 ÜÇ DİLDE TEKRAR ÖBEĞİYLE OLUŞTURULAN DEYİMLER

Yalın ya da ek almış biçimleriyle adların, aynı, yakın anlamlı ya da zıt anlamlı sözcüklerin yinelenmesiyle yapılan tekrar öbekleri (ikileme) doğru ve yerinde kullanıldığında yazı ve konuşma dilinin anlatım kıvraklığını ve akıcılığını artırmaktadır. Deyimlerde de karşılaşılan bu ifadeleri diğer dillerde farklı şekillerde görmek mümkündür.

- a) “neck and crop”⁶²
“mit Haut und Haar”⁶³
“tepeden tırnağa”⁶⁴
- b) “bag and baggage”⁶⁵
“Kind und Kegel”⁶⁶
“pılı pırtı, çoluk çocuk, sürü sepet”⁶⁷

Özkan (2004,2315) bu konuyla ilgili makalesinde deyimleşmelerin en çok ikilemelerde görüldüğünü ispat etmeye çalışmıştır. Tespitlerine göre 1154 ikilemenin 735’inde (%64) deyimleşme olgusunun bulunduğu, 419 (%36) ikilemede ise deyimleşme eğiliminin olmadığını, daha ziyade anlamı kuvvetlendirmeye yönelik olarak kullanıldığını ifade etmektedir. Deyimleşmeleri değişik sınıflandırmalara ayıran Özkan “Tepeden tırnağa kadar” kalıbını “zıt anlamlı kurulan ikilemeler”, sınıfına dâhil ederken “pılı pırtı, çoluk çocuk, sürü sepet” kalıplarını “değişik kelime türlerinden eş ya da yakın anlamlı kurulan ikilemeler” şeklinde sınıflandırmıştır. Zıt anlamlı olarak 75 deyimleşmiş ikileme tespit ederken eş ya da yakın anlamlılarla kurulan ikilemelerde de deyimleşme oranlarının yüksek olduğunu belirtmiştir. Bu yapıda da 260 adet deyimleşmiş ikileme bulunduğunu ifade etmektedir.

Almanca kaynaklara bakıldığında Wagner (2013,42) bu deyim ilk kez 13. yüzyılda Eike von Reggow tarafından kaleme alınan “Sachsenspiegel” adlı ortaçağ Almanya’sının hukuk kitabında kullanıldığını belirtmektedir. Hukuki olarak “mit Haut (Tür. deri) und Haar (Tür. saç)” genel olarak bütün yaşamı simgelediği için bu günkü anlamda da “tamamen, bütünüyle”

⁶² Pars Tuğlacı (2000). İngilizce-Türkçe Deyimler Sözlüğü, ABC Kitabevi, İstanbul, s. 225. Fono (2007). Büyük Deyimler Sözlüğü, Fono Yayınları, İstanbul, s. 347.

⁶³ Gerhard Wagner (2013). Schwein gehabt! Redewendungen des Mittelalters, Regionalia, Rheinbach, s. 42.

⁶⁴ Mustafa Özkan (2004). “Deyimleşmiş İkilemeler”, V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri, 20-26 Eylül, Türk Dil Kurumu, Ankara, s. 2301.

⁶⁵ Richard A. Spears (2005). McGraw-Hill’s Dictionary of American Idioms and Phrasal Verbs, Mc Graw Hill, New York, s. 31. Christine Ammer (1997). The American Heritage Dictionary of Idioms, Houghton Mifflin Harcourt, Boston, s. 68.

⁶⁶Metin Yurtbaşı (2008). Türkische und Deutsche Redewendungen, Şahmat Matbaa, İstanbul, s. 629.

⁶⁷ Mustafa Özkan (2004). “Deyimleşmiş İkilemeler”, V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri, 20-26 Eylül, Türk Dil Kurumu, Ankara, s. 2312.

anlamını korumaktadır. “Kind (Tür. çocuk) und Kegel” deyimini ise yine “bütünüyle” anlamını vermektedir. Bu deyimde kullanılan “Kegel” Duden’e (2012,80) göre eskiden evlilik dışı çocuk için kullanılan bir kavramdı. Bu yüzden yine biraz önce belirtilen anlamı vermektedir. İngilizce kaynaklarda ise “bag and baggage” deyiminin Shakespeare’nin “As You Like It”⁶⁸ eserinde karşılaşıldığından söz edilmektedir.

4.5 İFADELERİ FARKLI, ANLAMLARI AYNI OLAN DEYİMLER

Asırlara dayanan hayat tarzı, din, dil, coğrafya, beslenme, hava, su vb. uluslara ve kişilere karakter kazandırdığına göre incelenen dillerde ifadeleri aynı, anlamları farklı deyimlere de rastlamak mümkündür. Bu gruba uyan şu örnekler verilebilir:

- a) “carry/take coals to Newcastle”⁶⁹
“Eulen nach Athen tragen”⁷⁰
“havanda su dövmek,⁷¹ tereciye tere satmak”⁷²

Belirtilen deyimleri oluşturan sözlük birimlerinin hepsi ilk anlamlarından sıyrılarak farklı birer anlam oluşturmuşlardır. Bir işle boşuna uğraşmak, yararsızca bir şeyler yapmak anlamına gelen deyimün İngilizcedeki anlamına bakıldığında “Newcastle” şehri dikkati çekmektedir. Newcastle, İngiltere’nin ilk kömür ihraç limanı olarak anılmakta ve orta çağdan beri bir kömür madenciliği merkezi olarak bilinmektedir. Anlama bakılınca temel anlamıyla “Newcastle şehrine kömür taşımak” şeklinde olan deyimde çok olan bir şeyi tekrar oraya taşımanın gereksiz bir işlem olduğu ifade edilmektedir. Thomas Fuller’in 1961 yılında kaleme aldığı “*The History of the worthies of England*” adlı eserinde de bu deyim kullanılmıştır. Aynı şekilde “Eulen nach Athen tragen” deyimini de gereksiz bir uğraşı dile getirmektedir. Kaynaklara göre baykuş Atina’da çok bulunan bir hayvanmış. Atina’nın sembolü olan bu hayvan şehrin koruyucu tanrısı ve akıllı bir hayvan olarak da bilinirmiş. 6. yüzyılda Atina’nın madenî paralarını ve hâlen Yunanistan’ın avrosunu süsleyen baykuş ünlü yunan komedi şairi Aristofanes’in “die Vögel (Tür. Kuşlar)” adlı tiyatro eserinde “Wer hat die Eule nach Athen gebracht?” (Tür. Atina’ya baykuşu kim götürdü?) sorusuna “Dort sind doch schon so viele” (Tür. Zaten orada çok var) cevabını vermiştir.⁷³ Görüldüğü gibi her üç dilde de kültürel özellikleri bir arada görmek mümkündür.

⁶⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. William Shakespeare (2009). As You Like It, Editör Michael Hattaway, Cambridge University Press. William Shakespeare (2004). As You Like It, Editör Cynthia Marshall, Cambridge University Press.

⁶⁹ Pars Tuğlacı (2000). İngilizce-Türkçe Deyimler Sözlüğü, ABC Kitabevi, İstanbul, s. 120. Fono (2007). Büyük Deyimler Sözlüğü, Fono Yayınları, İstanbul, s. 46. Richard A. Spears, Betty Kirkpatrick (2003). İngilizce Deyimler Sözlüğü, çev. çeviri grubu, Alfa/Aktüel, İstanbul, s. 87.

⁷⁰ Duden (2012). Redensarten, Dudenverlag, Mannheim, s. 30.

⁷¹ Ali Püsküllüoğlu (2006). Türkçe Deyimler Sözlüğü, Arkadaş Yayınevi, Ankara, s. 435. Emin Özdemir (2000). Açıklamalı -Örnekliler Deyimler Sözlüğü, Bilgi Yayınevi, Ankara, s. 179.

⁷² Metin Yurtbaşı (2008). Türkische und Deutsche Redewendungen, Şahmat Matbaa, İstanbul, s. 547.

⁷³ Duden (2012). Redensarten, Dudenverlag, Mannheim, s. 30. Gerhard Wagner (2012). Das Wissen die Götter! Redewendungen aus der Antike, Regionalia, Rheinbach, s. 96.

- b) “to pull a fast one”⁷⁴
 “jemandem einlullen wollen”⁷⁵
 “üçkâğıda getirmek”⁷⁶

Dolandırmak, kandırmak anlamına gelen bu deyimde özellikle üç sayısı kullanılmıştır. Çünkü üçkâğıt oynatıcının el çabukluğuyla yer değiştirip kapalı olarak bıraktığı, ikisi aynı, biri değişik üç iskambil kâğıdından değişik olanını bulmaya dayanan hileli bir oyundur (Türkçe Sözlük:2011,2442).

5.0 SONUÇ

Her dilde deyimlerin kendine özgü özellikleri, nitelikleri bulunmakla birlikte diller arasında deyimler açısından benzerlikler, yakınlıklar hatta farklılıklar bulunmaktadır. İnsanlar hangi dili konuşursa konuşsun, nerede yaşarsa yaşasın kimi koşullar, kavramlar ve konular için yakın veya farklı bir tutum içine girebilmektedir. Aksan’ın da (1999, 41) ifade ettiği gibi kavramlar, insanoğlunun yetiştiği çevreye, birikimlerine ve ruhsal yapısına göre kişiden kişiye ayrımlar göstermekle birlikte, aynı dili konuşan insanlar arasında da ortak bir niteliğe sahip olmaktadır. Diller; kültürel, ekonomik, siyasi, bölgesel ve bireysel faktörler sonucunda etkileşim içerisinde bulunup birbirlerini çeşitli düzeylerde etkilemektedir. Son zamanlarda dil etkileşimi alanları oldukça genişleyerek, birbirinden farklı yapılara sahip diller arasında da etkileşimler artmış ve evrensel boyuta ulaşmıştır. Dillerin sözvarlığını etkileyen en önemli unsurlardan biri o dili kullanarak iletişimsel süreci ortaya koyan toplumların kültürel yapısıdır. Bu yapı sayesinde dillerde hiçbir sözcük “bir nedeni olmadan” var olmamaktadır. Bu doğrultuda makalede deyimlerin kültürel iletişim boyutu konu edilerek bir topluluğun kültürel yapısının önemi belli sınıflandırmalar yapılarak irdelenmeye çalışılmıştır. Bilindiği gibi bu konuda etkili olan hususlar, dillerin dayandığı ve beslendiği kültürlerin, kültürleri oluşturan etkinliklerin, tarihin, dinin, yaşamın ve dünyayı algılayıştaki izlenimlerin farklı olmasıdır. Özellikle deyimler bir dilin yapısını anlatmanın yanı sıra o milletin gelenek ve göreneklerini, kültürünü, yaşayış tarzını ve insanların hayata bakış tarzını yansıtmaktadır. Bu anlamda deyimlerin kullanımında o deyim hangi dile ait olduğunu, o dilin özelliklerini, o milletin kültürünü tanımada ve bilmede önemli ipuçları verdiği açıkça ortadır. Bu bağlamda kültürel etkileşimin en önemli referans noktası kültürel normlar ve değerlerdir. Böylece dil içerdiği sözcükler, ikilemeler, deyimler vs. ile oluşturduğu anlam genişliği sayesinde milletin kültürel değerlerini kabul etmiş olur. Bunu da sağlayan dil ve onun sembolleridir. İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya seslerle yaptıkları anlaşma sistemindeki bu

⁷⁴ Pars Tuğlacı (2000). İngilizce-Türkçe Deyimler Sözlüğü, ABC Kitabevi, İstanbul, s. 265. Fono (2007). Büyük Deyimler Sözlüğü, Fono Yayınları, İstanbul, s. 390. Richard A. Spears, Betty Kirkpatrick (2003). İngilizce Deyimler Sözlüğü, çev. çeviri grubu, Alfa/Aktüel, İstanbul, s. 261-633.

⁷⁵Hans Schemann, Paul Knight (1996). English/German Dictionary of Idioms: Supplement to the German/English Dictionary of Idioms, Routledge. Metin Yurtbaşı (2008). Türkische und Deutsche Redewendungen, Şahmat Matbaa, İstanbul, s. 442.

⁷⁶ Ali Püsküllüoğlu (2006). Türkçe Deyimler Sözlüğü, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2006, s. 772. Emin Özdemir (2000). Açıklamalı -Örneklili Deyimler Sözlüğü, Bilgi Yayınevi, Ankara, s. 332.

sembolleştirme makalede de aktarılmaya çalışıldığı gibi kültürel birikimin yansıtılması sayesinde ortaya çıkan bir husustur.

KAYNAKÇA

- AKSAN**, Doğan (1999). Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi, Engin yayınevi Ankara.
- _____ (2007). Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- _____ (2008). Türkçenin Gücü, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- AKTAŞ**, Ayfer (2008). “Karşılaştırmalı Dilbilim Açısından Türkçe ve Almanca Deyimlerde Kadın”, Bir Bilim Kategorisi Olarak “KADIN” Uluslararası Sempozyumu, Edebiyat, Dil ve Kültür Çalışmalarında Kadın, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, s. 31-37, Eskişehir.
- AMMER**, Christine (1999). Cool cats, top dogs, and other beastly expressions, Houghton Mifflin, Boston.
- EVERY**, Robert; **BEZMEZ**, Serap; **EDMONDS**, Anna; **YAYLALI**, Mehlika (1988). İngilizce-Türkçe Redhouse Sözlüğü, Redhouse Yayınevi, İstanbul.
- AYGÜN**, Mehmet (2003). “Türkçe ve Almanca’da ‘Göz’le İlgili Deyimlerin’ İncelenmesi”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 1, Sayfa: 71-88, Elazığ.
- BARLAS**, Muhtar (1998). Almanca-Türkçe Deyimler ve Özel Anlatım Birimleri Sözlüğü, ABC Kitabevi, İstanbul.
- BERAN**, Margret (2007). Hitting the nail on the head- 3000 Redensarten Deutsch-Englisch, Anaconda, Köln.
- DARWİN**, Charles (2001). İnsan ve Hayvanlarda Beden Dili, çev. Orhan Tuncay, Gün Yayıncılık, İstanbul.
- DR. WORT** (2011). Klappe zu, Affe tot, Rowohlt Verlag, München.
- DUDEN** (2012). Redensarten, Dudenverlag, Mannheim.
- ERZSE**, Kinga D. (2006). “Hand und Fuß im interkulturellen Vergleich. Eine kontrastive Untersuchung von Redewendungen im Deutschen und Rumänischen”, Germanistische Beiträge, Lucian-Blaga-Universität Sibiu, Nr. 20-21, s. 179-254, Hermannstadt.
- FONO** (2007). İngilizce-Türkçe Büyük Deyimler Sözlüğü, Fono Yayınları, İstanbul.
- FRANZA**, Jackie (2005). “It’s raining cats and dogs: making sense of animal phrases, Illustrated by Steve Gray, Bow Tie Press, Irvine.
- FULLER**, Thomas (1661). *The history of the worthies of England*, Thomas Tegg, London.
- GERHARDT**, Tilman; **RITTER**, Jörg (2004). Management Appraisal – Kompetenzen von Führungskräften bewerten und Potenziale erkennen, Campus, Frankfurt.

- GRİESBACH**, Heinz; **SCHULZ**, Dora (1983). Deutsche Redensarten (Almanca Deyimler ve Kullanılışları), çev. Sevgi Şen-Yılmaz Şen, Eğitim Yayınları.
- HİRSCH**, Eric Donald; **KETT**, Joseph F.; **TREFIL**, James S. (2002). The New Dictionary of Cultural Literacy, Houghton Mifflin Harcourt.
- HUFEİSEN**, Britta; **NEUER**, Gerhard (2000). Angewandte Linguistik für den fremdsprachlichen Deutschunterricht, Langenscheidt, Berlin.
- HUNT**, Claudia (2008). What's for Tea? Wilhelm Heine Verlag, München.
- IDIOMS** (2012). Englische und Amerikanische Redewendungen, Otus, München.
- İSAYEVA**, Günel (2011). "Deyimlerin Kültürel Özellikleri -Azerbaycan, Türk, Özbek ve Uygur Dillerinde", 1st International Conference on Foreign Language Teaching and Applied Linguistics, May 5-7, Sarajevo.
- KAPLAN**, Mehmet (1998). Kültür ve Dil, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- KARAAĞAÇ**, Günay (2009). Türkçenin Söz Dizimi, Akçağ, Ankara.
- KELLER**, Rudi (1994). Sprachwandel. Von der unsichtbaren Hand in der Sprache, Tübingen.
- KÖKLÜGİLLER**, Ahmet (2008). Türkçe Deyimler Sözlüğü, Bahçesehir Yayınları, İstanbul.
- KÖKNEL**, Özcan (1981). Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları, Cem Yayınevi, İstanbul.
- KÖSTER**, Rudolf (2003). Körpersprache und Redewendungen: die Brücke von Mensch zu Mensch, Expert Verlag.
- LÜGER**, Heinz-Helmut (1993). **Routinen und Rituale in der Alltagskommunikation, Langenscheidt, Berlin.**
- MEMMEDOVA**, Nermine (2009). "Akraba Olmayan Dillerin Birbirine Etkisi Ve Bu Etkileşimin Sonuçları", Milli Folklor, Yıl 21, Sayı 83.
- MOSES**, Will (2008). **Raining cats and dogs, Philomel Books, New York.**
- NİDA**, Eugene A. (1964). Toward a Science Of Translating, Copyright E. J. Brill, Leiden, Netherlands.
- OXFORD DICTIONARY OF IDIOMS** (2005). Oxford University Press, Yayımcı Judith Siefring, New York.
- ÖZDEMİR**, Emin (2000). Açıklamalı -Örnekli Deyimler Sözlüğü, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- ÖZEZEN**, Muna Yüceol (2002). "Sağ ve Sol Kavramlarına İlişkin Bir araştırma Denemesi" Dil Dergisi, Sayı: 117 Kasım-Aralık.
- ÖZKAN**, Mustafa (2004). "Deyimleşmiş İkillemeler", V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri, 20-26 Eylül, Türk Dil Kurumu, Ankara.
- PALA**, İskender (2008). İki Dirhem Bir Çekirdek, Kapı Yayınları, İstanbul.
- ROEHRICH**, Lutz (2009). Lexikon der sprichwörterlichen Redensarten, Herder Verlag, Freiburg.
- POHLKE**, Annette; **POHLKE**, Reinhard (2006). Alle Wege führen nach Rom. Deutsche Redensarten aus dem Lateinischen, Patmos, Düsseldorf.
- PÜSKÜLLÜOĞLU**, Ali (2006). Türkçe Deyimler Sözlüğü, Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- SAĞLAM**, Musa Yaşar (2001). "Atasözleri ve Deyimlerde İmgelem", Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 18, Sayı 1.

- SARITAŞ**, Süheyla (2012). “Türk Kültüründe Yüzle İlgili Deyim ve Atasözleri Üzerine Bir Çalışma”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 28.
- SCHEMANN**, Hans; **KNIGHT**, Paul (1996). English/German Dictionary of Idioms: Supplement to the German/English Dictionary of Idioms, Routledge.
- SHAKESPEARE**, William (2004). As You Like It, Editör Cynthia Marshall, Cambridge University Press.
- _____ (2009). As You Like It, Editör Michael Hattaway, Cambridge University Press.
- SHARMA**, Anita; **MALHOTRA**, Dalip (2007). Personality and Social Norms, Concept Publishing Company, New Delhi .
- SİNAN**, Ahmet Turan (2001). Türkçenin Deyim Varlığı, Kubbealtı Yayıncılık, Malatya.
- SPEARS**, Richard A. (2005). McGraw-Hill’s Dictionary of American Idioms and Phrasal Verbs, Mc Graw Hill, New York.
- SPEARS**, Richard A., **KIRKPATRICK**, Betty (2003). İngilizce Deyimler Sözlüğü, çev. çeviri grubu, Alfa/Aktüel, İstanbul.
- TOPÇU**, Nazmiye (2001). “Fransızca ve Türkçe Renk İsimleri İçeren Deyimlerin Karşılaştırmalı İncelenmesi”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:20, Ankara.
- TUĞLACI**, Pars (2000). İngilizce-Türkçe Deyimler Sözlüğü, ABC Kitabevi, İstanbul.
- TÜRKÇE SÖZLÜK** (2011). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- VARDAR**, Berke (1988). Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü, ABC Kitabevi, İstanbul.
- WAGNER**, Gerhard (2012). Das Wissen die Götter! Redewendungen aus der Antike, Regionalia Verlag, Rheinbach.
- _____ (2013). Schwein gehabt! Redewendungen des Mittelalters, Regionalia, Rheinbach.
- WAHRIG** (1981). Deutsches Wörterbuch, Mosaik Verlag, München.
- WHITFORD**, Harold C.; **DIXSON**, Robert J. (1983). İngilizce Deyimler, çev. Yılmaz Şen-Sevgi Şen, Eğitim Yayınları, İstanbul.
- WIELAND**, Christoph Martin (1799). Gespräche unter vier Augen, Göschen Verlag, Leipzig.
- YAĞBASAN**, Mustafa (2010). “Kültürlerarası Etkileşim Bağlamında Türkçe ve Yunanca’daki Ortak Sözvarlığının Değerlendirilmesi”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 20, Sayı: 1, Sayfa: 367-388, Elazığ.
- YURTBAŞI**, Metin (2008). Türkische und Deutsche Redewendungen, Şahmat Matbaa, İstanbul.
- YÜCEL**, Erdinç (2009). “Günlük İletişimde Dil-Davranış İlişkisi”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 21.